

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

יישוב סכסוכים סביבתיים

Environmental conflict resolution

מס' קורס: 198-1-0012

תשפ"ג

ד"ר גילי פרגאי אולסונג

דוא"ל: gillie@post.bgu.ac.il

שעות קבלה: בתאום עם המרצה באימייל

סמסטר א', ימי ג' 10:15-11:45

* הסילבוס נכתב בלשון נקבה ומתייחס לכולם ולכולן

תיאור הקורס ומטרותיו

קורס זה יעסוק במפגשים הנוצרים בין האדם לסביבתו סביב קונפליקטים סביבתיים, ובכלים האפשריים לניהולם ולפתרוןם של מצבי חיכוך אלו. קונפליקטים סביבתיים ניתן למצוא בסקלות שונות, החל מרמת הקהילה או הארגון (למשל קונפליקטים העשויים להיווצר בין שכנים סביב השימוש בקמין המוזן בעץ) וכלה ברמה אזורית, בינלאומית וגלובלית (סכסוכים על משאבי מים, מפעל ממשלתי או שינויי האקלים). בקורס תלמדנה הסטודנטיות אודות: קונפליקטים סביבתיים בסקלות שונות; צמצום או היעדר של משאבים סביבתיים כגורמי קונפליקט; השפעת אסונות טבע על היווצרות קונפליקטים; גישות שונות להערכת הקונפליקט כפי שבאות לידי ביטוי בהיבטים תיאורטיים; על בעלי האינטרסים הלוקחים חלק בקונפליקט; מהן הדרכים האפשריות לניהול קונפליקטים סביבתיים ולפתרוןם; שילוב נושאים סביבתיים בתהליכי מניעת סכסוכים ובתהליכי מו"מ לשלום. הלימודים ייעשו באמצעות הרצאות, תיאורי מקרה, סימולציות ומשחקי תפקידים ושימוש במדיה.

דרישות הקורס

- א. נוכחות חובה והשתתפות פעילה, סקרנית ומעמיקה בשיעורים (10%)
- ב. הגשת תקציר אקדמי על סכסוך סביבתי שייחקר על ידי הסטודנטיות (30%)
- ג. לקיחת חלק פעיל בסימולציה בכיתה (30%)
- ד. הגשת עבודה מסכמת (30%)

נושאי השיעור ורשימת הקריאה

קריאת חובה	פירוט	נושא השיעור
* רביב (2021) * ג'וסף (2001) * ארן (2001) * בוקצ'ין (2001)	"בין הטיפות" – מושגים באקולוגיה ושמירת טבע. על מאבקים, אקולוגיה מעמיקה, המפגש בין האנושי לסביבה.	1. מבוא
* Ross (2015) * Seybolt (2001) * Tajfel & Turner (1986)	משבר, קונפליקט או סכסוך? הגדרות, היווצרות, עמדות אישיות כלפי סכסוכים.	2. משבר, קונפליקט וסכסוך
* אבנימלך ואילון (2004). * Gray (2003) להרחבת קריאה: * Nicolas & Kallab (2021). Chapter 4.	צדדים שונים לסיפור: מקגור סכסוכים והיעזרות במקגור כדרך למציאת דרכי פתרון.	3. מי ומי בסכסוך?
* Nicolas & Kallab (2021). Chapter 3. * דובו (2001) * רז (2009) * ידיעות אחרונות 2014. הימה נמחקה: תמונות לוויין מאסון אקולוגי.	על קונפליקטים סביבתיים בסקאלות מרחביות שונות, בין המקומי לעולמי. + סימולציות ע"י סטודנטים	4-5. קונפליקטים סביבתיים בסדרי גודל שונים – סקלה קהילתית
* בחור ניר, ד. 2020 * Jaeger (2014) * Kelman (2006) * Dinar (2011) * Love (2020)	קונפליקטים הקשורים לשינויי האקלים: מחלוקת על הגורמים ועל הדרך לפתרון; האתגרים בתחום. מידבור ובטחון תזונתי	6-7. קונפליקטים סביבתיים בסדרי גודל שונים - סקלה גלובלית
	סימולציות בכיתה בנושא אנרגיות מתחדשות	8.
* מנור (2011) * דה שליט (2020) * Cutter (1995)	מהו צדק סביבתי ואת מי הוא משרת?	9-10 צדק סביבתי
Mustafa et al., (2021)	משא ומתן, קבלת החלטות ושיתוף הציבור במצבים של קונפליקטים סביבתיים ומשאבים טבעיים. שיתופי פעולה עם גורמים שונים, עבודה עם אוכלוסיה מקומית. + סימולציות ע"י סטודנטים	11. פתרון קונפליקטים סביבתיים בסדרי גודל שונים - סקלה קהילתית
* Hardin (1968) * Ostrom et al. (1999) * Bradley & Pargman (2017) * UNEP (2009)	שימוש מול ניצול של משאבי טבע + סימולציות ע"י סטודנטים	12. פתרון קונפליקטים סביבתיים בסדרי גודל שונים -

סקלה גלובלית		
13. שלום סביבתי	סביבה כמניעה תהליכי דיאלוג ושלום + המתח בין שימור לפיתוח ותפקיד הכלכלה במניעת סכסוכים ובפתרון לחלופין: השלמות במידת הצורך סימולציות ע"י סטודנטים	* Cordillera del Condor * Ide (2018) * Environmental Peacebuilding Platform http://www.environmentalpeacebuilding.org/ - Policy Briefs 2 + 8 * Ganson (2014) * Furlong (2005)
14.	סיכום והשלמות במידת הצורך	

מטלות ועבודה בכיתה:

- הגשת תקציר על סכסוך סביבתי שאותו הסטודנטיות מעוניינות לחקור (עבודה והגשה בקבוצות קטנות).
- קריאה והכנת מסמך לקראת debate/משא ומתן בין צדדים סביב הסכסוך הנבחר. לצורך משימה זו, על הסטודנטיות יהיה לבחור סכסוך סביבתי (אפשר לבחור מבין הרשימה מטה או להציע סכסוך שאינו מופיע ברשימה) לקרוא ולחקור את הסכסוך על היבטיו השונים, להבין את הנקודות של כל צד ולהכין טיעונים מתאימים לשיח בכיתה. על הטיעונים להיות מגובים בתיאוריה, בידע (למשל תהליכים משפטיים שקרו או קורים בעניין) ומתאימים לשיח אקדמי. בכיתה נקיים סימולציה שבה כל קבוצת סטודנטיות תקיים ביניהן שיח/מו"מ על הנושא הנבחר, על הצדדים השונים בו. משתתפות הקורס תהיינה שופטות ומתדיינות בכל סימולציה.
- מטלה מסכמת – הגשת החומרים שהוכנו בקבוצות כמטלת סיכום, תוך רפלקציה אישית ומשוב עמיתים.

רשימה לבחירת סכסוך לצורך סימולציה בכיתה:

*** (בכל נושא יש להתייחס ולהגדיר את הבעיה הסביבתית ואת הקונפליקט שנוצר, להציג את הצדדים השונים ואת הטיעונים וכן את הפתרונות מוצעים)

סכסוכים סביבתיים בישראל:

חוות סולריות – השפעה על הטבע הביוטי ועל האדם + מגדל המראות הסולריות באשלים
בעיית המים – היסטוריה, מקורות המים, חלוקה בין מדינות שכנות והסכמים סביב מים שטחים פתוחים בישראל – מהם ומהם הסכסוכים סביבם?
קו קצא"א – מהו הקונפליקט, מי הצדדים המעורבים?
אסדת הגז בחוף דור
מטמנות בישראל – מיחזור פסולת לעומת הטמנה. מהן ההשלכות הסביבתיות, כלכליות ואנושיות?
בעיות בשטחים הכבושים – מול הצבא, תושבים וחקלאים - בעיות סביבתיות בראי מדיניות פוליטית בישראל.
זיהום נחלי מרכז הארץ (ירקון, קישון, איילון, לכיש)
חוק אויר נקי – איך נוצר? מה היה התהליך? מי הגורמים המובילים? מהן הנקודות החלשות בחוק? מי המפסידים מהחוק?
מצוק הכורכר החופי באשקלון/נתניה (ותפקידה של החברה הממשלתית שהוקמה לפתור בעיה זו)
הדיונה הגדולה באשדוד – מקום לקונפליקט או לפתורו?

בז"ן בחיפה

מערת איילון – האם המאבק היה נכון ושווה?
שוברי גלים בחופי רחצה בארץ – למי הם מפריעים?

סכסוכים סביבתיים בין מדינותיים וגלובליים:

* יחסי טורקיה/סוריה והקונפליקט על הגישה למים

* משבר הנפט בניגריה

* אסונות אקולוגיים אקוטיים שיוצרים סכסוכים (הצפות, שריפות, התפרצויות הרי געש) – בריחה מאזור אחד לאחר,

מאבקי שליטה על מקורות מים או על שטח פורה, שינויים בקנה מידה גדול שגורמים לבעיות ביחסי אדם

* מוקדי סכסוך סביב בעיות סביבה: אפריקה ונושא המים, אמריקה ונושא של ביעור יערות, אוסטרליה ושריפות

* פלסטיק בעולם - <https://www.themarket.com/technation/MAGAZINE-1.9956090>

ביבליוגרפיה

אבנימלך, י. ואילון, א. (2004). סדרי עדיפות לאומית בתחום איכות הסביבה בישראל. מסמך עמדה. כרך ג': סוגיות במינהל הסביבתי בישראל. הטכניון, מכון טכנולוגי לישראל. מוסד שמואל נאמן למחקר מתקדם במדע ובטכנולוגיה. פרק 1 עמודים 1-22.

ארן, נ. (2001). מהי אקולוגיה מעמיקה? עמ' 115-121. בתוך: בנשטיין, ג'רמי (עורך). מקום למחשבה: מקראה בחשיבה סביבתית בת זמננו. מרכז השל 2001.

בוקצ'ין, מ. (2001). אקולוגיה חברתית לעומת אקולוגיה מעמיקה. עמ' 123-128. בתוך: בנשטיין, ג'רמי (עורך). מקום למחשבה: מקראה בחשיבה סביבתית בת זמננו. מרכז השל 2001

בחור ניר, ד. (2020). החיים תחת אש ותמרות עשן. מוסף כלכליסט.

<https://newmedia.calcalist.co.il/magazine-23-01-20/m03.html>

ג'וסף, ל. (2001). גאיה- צמיחתו של רעיון. בתוך: בנשטיין, ג'רמי (עורך). מקום למחשבה: מקראה בחשיבה סביבתית בת זמננו. מרכז השל 2001.

דה שליט, א. (2020). צדק סביבתי. בתוך: קיימות: חזון, ערכים, יישום. עורך: ג'רמי בנשטיין. הוצאת מרכז השל. עמ': 197-203

דובו, ר. (2001). השימור הפרנציסקני מול הטיפוח הבנדיקטיני. בתוך: בנשטיין, ג'רמי (עורך). מקום למחשבה: מקראה בחשיבה סביבתית בת זמננו. מרכז השל 2001.

ידיעות אחרונות 2014. הימה נמחקה: תמונות לוויין מאסון אקולוגי. <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4576932,00.html>

מנור, ד. (2011). צדק סביבתי, בין סביבה וחברה. שתיל.

מעריב (2007). מה יציל את ים המלח?

https://www.neaman.org.il/Files/What%20will%20save%20the%20Dead%20Sea_20180619113644.350.pdf

רביב, ת. (2021). כולם מדברים על משבר האקלים אבל מה עם המשבר האקולוגי?
<https://www.ynet.co.il/environment-science/article/by3gz11hjf>

https://www.neaman.org.il/Files/Dead%20Sea%20in%20distress,%20there%20are%20no%20magic%20solutions_20180527135400.517.pdf

BBC News 21-1-2020: Australia fires: A visual guide to the bushfire crisis:

<https://www.bbc.com/news/world-australia-50951043>

Bar-Tal, D. (2000). From intractable conflict through conflict resolution to reconciliation: psychological analysis, *Political Psychology* 21(2): 351-365

Bradley, K., & Pargman, D. (2017). The sharing economy as the commons of the 21st century. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 10(2), 231–247.

<https://doi.org/10.1093/cjres/rsx001>

Buhaug H. and Theisen, O.M (2012). On environmental change and armed conflict. In: *Climate Change, Human Security and Violent Conflict Challenges for Societal Stability*. Eds: J. Scheffran, M. Brzuska, H.G. Brauch, P.M., Link and J. Schilling. (2012) (1st ed. 2012. ed., Hexagon Series on Human and Environmental Security and Peace). Heidelberg: Springer. P 43-56.

Cordillera del Condor - Negotiating a Peace Park <http://www.uvm.edu/ieds/node/154>

Cutter S.L. (1995). Race, class and environmental justice. *Progress in Human Geography*. 19(1):111-122. doi:10.1177/030913259501900111

Dinar, S. (2011). Conflict and cooperation along international rivers: Scarcity, bargaining strategies, and negotiation. In *Beyond resource wars: Scarcity, environmental degradation, and international cooperation*, ed. S. Dinar, pages 165-201. Cambridge, MA: MIT Press.

Eklund, L. and Thompson, D. (2017). Is Syria really a ‘Climate War’? We examined the links between drought, migration and conflict. <https://theconversation.com/is-syria-really-a-climate-war-weexamined-the-links-between-drought-migration-and-conflict-80110>

Environmental Peacebuilding Platform <http://www.environmentalpeacebuilding.org/>

Furlong, G.T (2005). The conflict resolution toolbox models & maps for analyzing, diagnosing, and resolving conflict. Mississauga, Ont.: J. Wiley & Sons Canada. pp 1-24, chapter 1

Ganson, B. (2014). Business in fragile environments: Capabilities for conflict prevention. *Negotiation and Conflict Management Research*, 7(2), 121–139.

<https://doi.org/10.1111/ncmr.12028>

Gray, B. (2003). Framing of environmental disputes. In Lewicki, Gray and Elliott, *Making Sense of Intractable Environmental Conflicts*, p. 11-34. Washington DC: Island Press.

Hardin, G. (1968). The Tragedy of the Commons. *Science* 162, 3859: 1243-1248.

Ide, T. (2018). Does environmental peacemaking between states work? Insights on cooperative environmental agreements and reconciliation in international rivalries. *Journal of Peace Research*, 55(3), 351-365.

Jaeger, J. (2014). Will climate change lead to conflict or cooperation? *Inter Press Service News*, August 4, <http://www.ipsnews.net/2014/08/will-climate-change-lead-to-conflict-or-cooperation/>

- Kelman, I. (2006). Acting on disaster diplomacy. *Journal of International Affairs*, 59(2), 215+. Retrieved from <https://link-gale-com.ezproxy.bgu.ac.il/apps/doc/A146073426/AONE?u=bengurion&sid=AONE&xid=c49c9f7c>
- Love, D.E. (2020). The Australia fires portend a future of climate apartheid: <https://www.aljazeera.com/indepth/opinion/australia-fires-portend-future-climate-apartheid-200126155118129.html> 27-1-2020.
- Mustafa, S., Estim, A., M. Shaleh, S.R. (2021). Human relationship with the ocean needs a new paradigm. *Academia Letters*, Article 2941. <https://doi.org/10.20935/AL2941>
- Murphy, B. (2017). Climate change played key role in Syrian Civil War and helped Brexit, Al Gore says <http://www.mcclatchydc.com/news/nation-world/national/article140523093.html>
- Nicolas, L. and Kallab, E. (2021). Effective forms of environmental diplomacy. Routledge, London. Chapter 3 + Chapter 4: [Towards a more effective environmental governance](#).
- Ostrom, E., Burger, J., Field, C. B., Norgaard, R. B., & Policansky, D. (1999). Revisiting the commons: local lessons, global challenges. *Science*, 284(5412), 278. https://link.gale.com/apps/doc/A54479843/AONE?u=tel_aviv&sid=bookmark-AONE&xid=db887bd3
- Renner, M (2006). Introduction to the concepts of environmental security and environmental conflict. Inventory of environment and security policies and practices, Institute for Environmental Security I-C: 1-16.
- Ross, Michael (2015). What have we learned about the resource curse? *Annu. Rev. Polit. Sci.* 18:239-259 <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/ross/papers/articles/Ross%20-%20What%20have%20we%20learned%20ARPS%202015.pdf>
- Seybolt, T. (2001). Measuring violence: an introduction to conflict data sets. *Security and Conflicts*, 81-96.
- Shinkovskaia, A. (2014). The role of water management in peacemaking in the Middle East: Case study of the Good Water Neighbors project.
- Tajfel, H., & Turner, J. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.). *The social psychology of intergroup relations*, 7-24, Monterey, CA: Brooks/Cole.
- Theisen, M.O. (2008). Blood and soil? Resource scarcity and internal armed conflict revisited. *Journal of Peace Research*, 45(6), 801–818. <https://doi.org/10.1177/0022343308096157>
- UNEP 2009. From Conflict to peacebuilding: The role of natural resources and the environment. http://postconflict.unep.ch/publications/pcdmb_policy_01.pdf
- UN. 2014. International day for preventing the exploitation of the environment in war and armed conflict 6 November <http://www.un.org/en/events/environmentconflictday/>

לקריאה נוספת:
 אקולוגיה וסביבה: כתב עת למדע ולמדיניות הסביבה (סקירות מדעיות בתחומים שונים):
[/https://magazine.isees.org.il](https://magazine.isees.org.il)

- Tarabeah, H. (2013). Environmental challenges facing Arab society in Israel. In Environmental challenges facing Arab society in Israel. (pp. 190-208). **Between Ruin and Restoration** ; (2013).
- Urban, F. (2013). Between ruin and restoration - an environmental history of Israel. *Planning Perspectives*, 28(2), 346.
- Wondolleck, J.M., Manring N.J. and Crowfoot J.E. (1996). Teetering at the top of the ladder: The experience of citizen group participants in alternative dispute resolution processes. *Sociological Perspectives* 39(2): 249-262.